

A csöves jelenség

4. Beilleszkedési válság

Bizonyos értelemben mi is versenytársadalomban élünk. Korunk fő tartalma a két világrendszer küzdelme. Ha — mint reméljük — e verseny világmértekekben továbbra is csak a gazdaság és a politika szférájában folyik, a gazdasági hatékonyság akkor is kulcskérdés marad. A gazdaság hatékony működésének pedig megvannak a maga törvényszerűségei.

Az emberek maguktól — többnyire — nem egészen azt és nem egészen úgy csinálnak, amire és ahogyan a társadalomnak szüksége van. Irányítani, ösztönözni kell őket, hogy azt tegyék, ami a társadalom egészségének leginkább hasznos. Főként arra, hogy dolgozzanak, sőt ott és azt végezzék el, amit éppen kell. Mivel lehet leghatékonyabban ösztönözni? Minden egyéb igyekezet ellenére úgy tűnik, a gyakorlatban az vált be, hogy — a minimális szükségletek kielégítésén túl — a fogyasztás lehetőségét összekössék a társadalmilag hasznos teljesítménnyel.

A nagy közös tortából az vághat nagyobb szeletet, aki jobb teljesítménnyel vesz részt a versenyben. A fogyasztás növelése a szocializmusból is óriási ösztönző erő. A társadalomirányítást — jóságtáborból, vagy mert kénytelen — él is az ösztönzésnek ezzel az eszközzel, még akkor is, ha a szocialista fogyasztásnak mind eddig nem alakultak ki a polgári társadalomtól lényegesen eltérő jegyei.

Mi köze mindehhez a csöves jelenségnek? Sok. A fogyasztás lehetőségéért, egyszerűbben szólva a pénzürt folyó nagy túlekedésben — bizonyos torzulásokkal ugyan — két fő értéket ismer el a társadalom: az alkotóképességet és a szorgalmat. A kreativitás magas szintjére megfelelő nevelés mellett is csak kevesen jutnak el. A szorgalom viszont kifejlészhető — lenne —, ha a család és az iskola hatékonyan nevelne...

Egyetlen iffjú nemzedék sem illeszkedett súrlódások nélkül a felnőtt társadalomba. Mégis, napjainkban nagyobb gond ez hazánkban, mint eddig bármikor a szocialista társadalom történetében. A szembenállást, az elkülönülést szándékát elsősorban a külsőségek, az öltözet, a viselkedés jelzik. Am az végül is mindegy, hogy bőrnadrágban vagy farmerben járnak, biztosítót vagy karikát fűznek a fülükbe. E magatartás lényege: a társadalomból való kivonulás szándéka.

A beilleszkedési válság nem véletlenül a hatvanas évek végén vált érzékelhetővé. Akkorba tömegesen álltak munkába a nők is. A mai tinédzsernek nagyobb része igen kevés időt töltött a szüleiével. Az anyák, akik többségükben betanított szellemi vagy fizikai munkát végeznek, már a munkahelyen elfáradnak. Vállukon még ma is — a viszonylag alacsony jövedelmek és a riasztóan elmaradott szolgáltatások miatt — a háztartás súlyos terhei. Nem csoda, ha tartalmas nevelésre kevés energiájuk marad. Nincs idő közös játékokra, beszélgetésre.

Egyre több a válság, a csonka család. A hagyományos családban az apa képviselte a tekintélyt, kiskorá-

tól szoktatta a gyereket a társadalmi alá-fölérendeltség tiszteletben tartásához. Viselkedési, világnézeti mintát adott — mindegy, jót vagy rosszat —, és hatékonyan számonkérte a minta követését.

A családi nevelés ma csak árnyéka egykori önmagának. A pénzszerző munka nem családi közösségben, a gyerekek szeme előtt, esetleg a részvételükkel, hanem külön-külön, a munkahelyen folyik. De mert lehet keresni, és mert több munkával többlet lehet keresni, a szülőket lekötö a pénz utáni hajszja. Mindenki gürcöl, hajtja magát, maszek munkát vállal, ügyeskedik. Akinek lakása sincs még, azt mondják rá, érthető. Akinek már van lakása, az is ezernyit dologra költöheti a pénzét. Hiszen teli vannak az üzletek. Évente százezer személyautót adnak el. Üdülőteltelket parcelláznak, lehet utazni, vásárolni, újabb célokat kitűzni. És még lehet mindezt azzal magyarázni, hogy a gyerek érdekében történik.

A nevelésnek túl nagy része marad az iskolára, az iskola pedig képtelen pótolni a családi nevelés mulasztásait. Teljesen akkor sem tehetné ezt, ha megkapná hozzá a szükséges anyagi és erkölcsi feltételeket. De nem is kapja meg. Országos jelenség a legminimálisabb oktatási „kellék”, a tanterem hiánya. A pedagógus le-

maradott ember a presztízhierarchiában. Egyre kevesebb tehetség marad meg ezen a pályán. S a megmaradottól is inkább megszállohttságot, egyéni érdekektől mentes odaadást várnak el, ahelyett, hogy kellően megbecsülnék őket.

Nem tudnak mit kezdeni a szabad idejükkel a fiatalok. Mintájuk sincs hozzá. A szülők mosnak vagy maszekolnak „szabad” idejükben. A lakótelepeken egyszerűen nincs program a számukra. Aki kipróbált a játszótéri mászókból, légüres térbe kerül. A csövezés nemcsak azért általánosabb nyáron, mert melegebb az idő, hanem, mert szünet van az iskolákban.

Ilyen körülmények közt serdül fel a fiatalok egy része. Mindezeknek szükség-szerű következménye a csöves jelenség felbukkanása. A fiatalok nem látják át a tapasztalataik mögött húzóó összefüggés-rendszer egészét, nem érzékelnek történelmi távolokat: csak annyit döntenek el, nem akarnak a szüleik módján élni. S ha úgy tűnik, szüleik életét a pénzszerzés, a verseny kény-szere rongta meg, a pénzszerzés eszköze pedig a munka, akkor — úgy vélik — a munkának kell háttá fordítani. Kivonulni valami más értékrendet valló világba.

Tanács István
(Folytatjuk)

Népünk hagyományvilágából

Tanyai emberek, télen

A jóságot hétköznap, ünneppnap, télen és nyáron egyaránt el kell látni, legfeljebb a módja évszakonként változik. Télen már négy órakor megkezdik az etetést. Legkorábban a lovak elé vetnek takarmányt, mert a ló lassan és sokat eszik. A család felszaporodott férfi tagjai a meleg lóistállóban aludtak, gyakran még az öltözködés előtt dobtak szénát a rács mögé.

A marháiállóban már több dolog akad. Négy órakor kezdtek a munkát. Ilyenkor még sötét volt. A százforduló táján mécesessel, a harmincas évek elejéig petróleumlámpával, azt követően széllámpával, vit-harlámpával világítottak. A tanyákban egymás után gyúltak ki a fények, jelezvén, hogy hozzáálltak a munkához.

A marháiálló jászlaiból kiüzököltek, azaz a megmaradt takarmányhulladékot kiszórták az alom közé. A százfékekkel többet bajlódtak, az istálló mögé vitték. A jó idő beálltával kevésbe szedték, kazlakba rakták és kemencében fűtöttek, katlanban tűzeltek vele. Reggel kukoricaszarát, délután szalaszal takarmányt raktak a jászlakba.

A kifjárom disznóknak répat dobáltak az óljukba. A hizók eleinte szemes kukoricát kaptak, később, a félhízásuk után, vízzel kevert kukoricadarát. A baromfiak etetésére inkább az asszonyok feladata volt. A marhák másodsorú, sőt harmadszorú is kaptak takarmányt. Mire az itatásra került sor, már

teljesen kivilágosodott. A lovakat kütőfekeken vezették ki a vályúhoz, a marhák köteleit eloldották és szabadon engedték a kúthoz. Amíg ittak, a család egyik tagja megigazította helyüket, beajjazott. Ha kevés volt az alomszalma, a friss trágyát összegyűjtötték. A marhák visszatértek az istállóba: mindegyik beállt a maga helyére, megkötötték őket, és készülődtek a fejéshez.

A lovakat és a marhákat megvakarták. A lovak pucolása akkurátusabb munkát kívánt. Lónakarót, kefét, szálmacsóvát vagy rongydarabot használtak. Először a port fellazították, majd kefével lekeféltek, végül szálmacsóvával vagy a rongydarabbal fényesre dörzsölték a ló szőrét. A marhák vakarása nem volt annyira rendszerezés. A vakarón összegyűjtött szőrzőket meleg vízben addig nyomkodták, amíg labdává nem állt össze. Fejés volt az utolsó munka a jóságok reggeli ellátásában. Utána, legtöbbször úgy kilenc óra tájban, megfűstöltöttek. Ez tulajdonképpen ebéd is volt, mert a rövid nappalok miatt csak kétszer ettek. Délután két-három óra körül, az etetés megkezdése előtt, újra az asztalhoz ültek, és főtt ételt fogyasztottak.

A délutáni végezközlődés nagyjából azonos volt a reggeliével. A lovak részére pác készült. Gyalult répat és azokonál még fokozottabb mértékben lehetett érezni. Innen a büdös paraszt kifejezés, aminek van alapja — csak az a baj, hogy gyakran sértő szándékkal mondták.

Műemlékek helyreállítása

Mintegy 400 restaurátor dolgozik napjainkban a Német Demokratikus Köztársaságban. Munkaadójuk az ország 600 múzeuma és a műemlékvédelmi szolgálat. Aprólékosan pontos, szakszerű, nagy hozzáértéssel végzett munkájuk is hozzájárul ahhoz, hogy a II. világháború során megsérült, az idő pusztításának kitétt nemzetközi értéket jelentő műemlékek, mint például a potsdami Sanssouci-kastély, a drezdai Semper Opera a berlini Akadémia tér nagyszerű épületszerkezetének külső-belső restaurálása jól halad. A legértékesebb műemlékek listáján több mint 370 jelentős létesítmény szerepel.

A számát tekintve kicsiny restaurátorgárda sikerének egyik titka a nemzetközi együttműködés jó használata. A drezdai képtár háborús károkat szenvedett, értékes festményeinek helyrehozásában például szovjet szakemberek segítettek. NDK-beli kollégáknak. Élénk a kapcsolat a lengyel restaurátorokkal is. Szívesen látják vendégül — tapasztalatcserére, tanácskozásra a más országokból érkező szakembereket. A közelmúltban Berlinben rendeztek több napos kolokvióriumot, amelyen 18 ország restaurátorai, muzeológusai és művészettörténészei vettek részt.

Az NDK-ban a restaurátorok képzését és továbbképzését egy országos szakiskolában és két képzőművészeti főiskolán biztosítják. (BUDAPRESS—ADN)

STOP reflektor

Balesetveszélyes udvariasság

Aligha van olvasóink között olyan közlekedő ember, aki ne értené a címbeli ki-vashatják minden közlekedési témájú cikkben, hogy a „villogtatás” nemzetközi értelme: „Vigyázz, jövök!”. Azaz: a fényszórót felvillanító vezető éppenséggel azt jelzi, hogy él az elsőbbségi jogával! Nálunk, Magyarországon, ennek épp ellenkező gyakorlata van kialakulóban, s ez a rossz beidegződés, külföldön járt honfitársainkat sokszor veszélybe sodorta már, s az útjainkat járó külföldieket, meg a fényszórójelzést helyesen alkalmazó hazai autókat is megtéveszti. A balesetveszélyes udvariasságnak ez a legelrettetőbb példája!...

Talán nem hasznaltam megismételni az elsőbbségi jogról lemondó előzékenység többi alapszabályát sem. A lemondás mindig csak két jármű kapcsolatában érvényes, tehát, azt minden egyes, alárendelt helyzetben levő jármű vezetőjével külön-külön kell közölni. A lemondás nem vonható vissza. Az a járművezető tehát, aki egyszer már jelezte, hogy átadja az elsőbbséget, az — önkéntes vállalása szerint — alárendelt helyzetbe került, és döntését nem vonhatja vissza. (Gyakori példával szemléltethetjük ezt az irratlan szabályt: a kijelölt gyalogos átkelőlőhely előtt megálló autós int a gyalogosnak, hogy átengedi a zebrán. A gyalogos rosszul értelmezett előzékenységből visszaint, hogy csak hadd menjen az autós. A rövid huzavona az a végződik, hogy mindketten, egyszerre indulnak el, vagy a túlóraldi járdáról időközben újabb gyalogosok indultak el, az oda nem is néző autós elé...)

A tájékoztató kézjelzések nem csupán az elsőbbségről való lemondás közlésére használhatók, hanem, például tisztázatlan forgalmi helyzetek feloldására is. Persze, annak, aki kapja a jelzést, meg kell győződnie annak veszélytelenségéről! A hazai közlekedési gyakorlatban egyébként kívánatos volna többször használnunk ezeket a tájékoztató jelzéseket. Például, amikor a szomszédos sávban haladó villamos sínén „ragadt” a jármű, vagy az úttesten szabálytalanul halad át a gyalogos, indokolt lemondani az elsőbbségről akkor is, ha a forgalom zavartalan áramlása ezt indokolja, vagy ha az előzékenység, a segítő szándék készlet erre (például utasokkal teli autóbussznak biztosítjuk a szabad utat, mert abban százan, mi pedig egyedül utazunk...).

A defenzív vezető az elsőbbségről sohasem ötletszerűen mond le, figyelembe veszi a körülményeket, az előtte, mellette, mögötte haladó járművek helyzetét, vezetőik szándékát. Azaz: mások számlájára nem udvariaskodik, számol azzal, hogy partnerekre, értő társakra talál! S ezért „lemondó szándékát” félreérthetetlenül közli. Nem elég tehát, ha csak járműve lassításával, megállításával utal szándékára, hanem kiegészítő jelzéssel is nyomatékosítania kell azt. Erre legalkalmasabb a kézjelzés! S itt, álljunk meg egy pillanatra, a legtöbb veszélyhelyzetet ugyanis épp a kézjelzéssel takarékoskodó járműveze-

tők okozzák. Ok azok, akik a fényszórót villantják fel, pedig már évek óta azt olvashatják minden közlekedési témájú cikkben, hogy a „villogtatás” nemzetközi értelme: „Vigyázz, jövök!”. Azaz: a fényszórót felvillanító vezető éppenséggel azt jelzi, hogy él az elsőbbségi jogával! Nálunk, Magyarországon, ennek épp ellenkező gyakorlata van kialakulóban, s ez a rossz beidegződés, külföldön járt honfitársainkat sokszor veszélybe sodorta már, s az útjainkat járó külföldieket, meg a fényszórójelzést helyesen alkalmazó hazai autókat is megtéveszti. A balesetveszélyes udvariasságnak ez a legelrettetőbb példája!...

Talán nem hasznaltam megismételni az elsőbbségi jogról lemondó előzékenység többi alapszabályát sem. A lemondás mindig csak két jármű kapcsolatában érvényes, tehát, azt minden egyes, alárendelt helyzetben levő jármű vezetőjével külön-külön kell közölni. A lemondás nem vonható vissza. Az a járművezető tehát, aki egyszer már jelezte, hogy átadja az elsőbbséget, az — önkéntes vállalása szerint — alárendelt helyzetbe került, és döntését nem vonhatja vissza. (Gyakori példával szemléltethetjük ezt az irratlan szabályt: a kijelölt gyalogos átkelőlőhely előtt megálló autós int a gyalogosnak, hogy átengedi a zebrán. A gyalogos rosszul értelmezett előzékenységből visszaint, hogy csak hadd menjen az autós. A rövid huzavona az a végződik, hogy mindketten, egyszerre indulnak el, vagy a túlóraldi járdáról időközben újabb gyalogosok indultak el, az oda nem is néző autós elé...)

A tájékoztató kézjelzések nem csupán az elsőbbségről való lemondás közlésére használhatók, hanem, például tisztázatlan forgalmi helyzetek feloldására is. Persze, annak, aki kapja a jelzést, meg kell győződnie annak veszélytelenségéről! A hazai közlekedési gyakorlatban egyébként kívánatos volna többször használnunk ezeket a tájékoztató jelzéseket. Például, amikor a szomszédos sávban haladó villamos sínén „ragadt” a jármű, vagy az úttesten szabálytalanul halad át a gyalogos, indokolt lemondani az elsőbbségről akkor is, ha a forgalom zavartalan áramlása ezt indokolja, vagy ha az előzékenység, a segítő szándék készlet erre (például utasokkal teli autóbussznak biztosítjuk a szabad utat, mert abban százan, mi pedig egyedül utazunk...).

A defenzív vezető az elsőbbségről sohasem ötletszerűen mond le, figyelembe veszi a körülményeket, az előtte, mellette, mögötte haladó járművek helyzetét, vezetőik szándékát. Azaz: mások számlájára nem udvariaskodik, számol azzal, hogy partnerekre, értő társakra talál! S ezért „lemondó szándékát” félreérthetetlenül közli. Nem elég tehát, ha csak járműve lassításával, megállításával utal szándékára, hanem kiegészítő jelzéssel is nyomatékosítania kell azt. Erre legalkalmasabb a kézjelzés! S itt, álljunk meg egy pillanatra, a legtöbb veszélyhelyzetet ugyanis épp a kézjelzéssel takarékoskodó járműveze-

P. K.

Börsök Vince